

INFORMACIJOS APIE SEKSUALINĘ PRIEVARTĄ PATEIKIMO YPATUMŲ ĮTAKA STUDENČIŲ POŽIŪRIUI Į TOKIĄ PRIEVARTĄ

Aistė Mitaitė

Psichologijos magistrantė
Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52–315, LT-224822 Kaunas
El. paštas: a.mitaite@fc.vdu.lt

Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė

Socialinių mokslų daktarė lektorė
Bendrosios psichologijos katedra
Vytauto Didžiojo universitetas
K. Donelaičio g. 52–315, LT-224822 Kaunas
El. paštas: k.zardeckaite-matulaitiene@smf.vdu.lt

Tyrimu siekiama nustatyti prievartautojo, aukos, respondenčių charakteristikų ir lingvistikos priemonių įtaką studenčių seksualinės prievartos vertinimui. Tiriamos charakteristikos: 1) auka pažįstama / nepažįstama su prievartautoju, 2) auka blaivi / vartojusi alkoholio, 3) seksualinė prievarta apibūdinama terminu išžaginimas / nenorimi lytiniai santykiai. Tyrimo rezultatai parodė, kad seksualinės prievartos aukos vertinamos nevienodai – kaip kaltesnės dėl seksualinės prievartos patyrimo, kai jos pažįsta prievartautoją ir kai vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, nei kai jos nepažįsta prievartautojo ir vartojamas terminas „išžaginimas“. Tačiau vartojamas terminas neturi didesnės įtakos seksualinės prievartos vertinimui, nei aukos ir prievartautojo santykio tipas. Prievartautojas laikomas kaltesniu ir nusipelnysiu griežtesnės bausmės, kai vartojamas terminas „išžaginimas“, o ne „nenorimi lytiniai santykiai“, ir tai turi daugiau įtakos vertinimui nei aukos ir prievartautojo santykis ar aukos būseną (blaivumas / apsvaigimas). Studentės teigia dažniau pranešiančios apie patirtą seksualinę prievartą, jei būtų vartojamas terminas „išžaginimas“, prievartautojas būtų nepažįstamas ir jos būtų nevartojusios alkoholio. Studenčių studijuojama specialybė ir studijų kursas nėra reikšmingai susiję su jų požiūriu į seksualinę prievartą.

Pagrindiniai žodžiai: seksualinė prievarta, seksualinės prievartos vertinimas.

Seksualinė prievarta (toliau prievarta) – svarbi socialinė problema (Campbell and Wasco, 2005), paveikianti ne tik auką, bet ir jos šeimą, draugus, partnerius (Guerette and Caron, 2007), sutrikdanti įprastą aukos gyvenimą, galinti pabloginti psichinę ir fizinę sveikatą (Ullman and Najdowski, 2010), sukelti pakartotinį traumavimą aukai siekiant pagalbos (Hamby and Koss, 2003). Neatsižvelgiant į tai, prievarta vis dar priskiriama prie nusikaltimų, apie kuriuos pranešama labai retai (Hamby and Koss, 2003).

Seksualinė prievarta – tai santykiai prieš žmogaus valią, pasiekti naudojantis fizine

jėga, verbaliniais grasinimais arba pasitelkus psichoaktyviausias medžiagas (Russell et al., 2011). Šis nusikaltimas nepriklauso nuo rasės, ekonominio statuso ar lyties. Tačiau dažniausiai taip nusikalsta vyras moteriai (Roze and Koss, 2001). Moterims nuo 14 iki 24 metų rizika patirti seksualinę prievartą yra keturis kartus didesnė nei vyresnėms. Studijuojančioms moterims ši rizika didesnė nei užsiimančioms kita veikla (Sampson, 2002). Tad studentės priskiriamos didesnės rizikos grupei, patiriančiai seksualinę prievartą (Krebs et al., 2009). To priežastis – studentiškas gyvenimo būdas: gyvenimas

atskirai nuo tėvų, dalyvavimas vakarėliuose, galimybė laisvai įsigyti alkoholio ir jį vartoti (Sampson, 2002). Seksualinė prievarta – vienas iš dažniausiai pasitaikančių nusikaltimų studentų imtyje (Sampson, 2002), tačiau nėra išsamų duomenų, koks procentas studenčių ją patiria. Vienu autorių teigimu – 15 % (Gidycz et al., 2007), kitų – tik apie 7 % studenčių (Kilpatrick et al., 2007) patiria kokią (-as) nors prievartos formą (-as). Koks procentas lietuvių studenčių patiria prievartą, nėra žinoma.

Visos seksualinę prievartą patyrusios moterys yra aukos, tačiau požiūris į jas ir jų vertinimai skiriasi. Prievartos vertinimo tendencijoms nustatyti dažnai naudojami seksualinės prievartos scenarijai (Masters et al., 2006). Tai sumodeliuotos seksualinės prievartos situacijos, kurias tiriamųjų prašoma įvertinti. Seksualinės prievartos aukų vertinimas gali būti susijęs su daugeliu veiksnių, tačiau reikšmingiausiais galima laikyti šiuos.

Vartojamų terminų įtaka. Pasirinkti terminai seksualinei prievartai apibūdinti daro įtaką jos suvokimui. Pavyzdžiui, kai įvykis apibūdinamas terminu *išžaginimas*, respondentai, vertinantys scenarijus, mano, kad tai nusikaltimas, apie kurį reikia pranešti policijai, tačiau kai visiškai toks pats įvykis apibūdinamas terminu *nenorimi lytiniai santykiai*, tik mažesnė dalis respondentų mano, kad apie tokį įvykį reikėtų pranešti, o nusikaltėlius bausti (Wilkinson, 2008). Mat pastarąjį terminą galima traktuoti kaip lytinius santykius abipusiu sutikimu, kai vienas iš poros jiems tiesiog nėra entuziastingai nusiteikęs. Kita vertus, terminas gali būti suprantamas ir kaip lytiniai santykiai prieš žmogaus valią, pasiekti panaudojant fizinę jėgą. Vartojami terminai gali lemti klaidingą seksualinės prievartos suvokimą.

Aukos alkoholio (ne)vartojimas. Nustatytas ryšys tarp apsvaigusių ir blavių seksualinės prievartos aukų vertinimo. Jeigu auka išžaginimo metu buvo apsvaigusi nuo alkoholio, ji suvokiama kaip labiau seksualiai nesivaržanti, mažiau gebanti kontroliuoti savo elgesį ir mažiau verta pasitikėjimo, todėl ir jos teigimu, kad buvo išprievartauta, tikima mažiau, palyginti su alkoholio nevartojusios aukos teigimu (Harrison et al., 2008). Apsvaigusios aukos kaltinamos labiau (Sims et al., 2007), susilaukia daugiau neigiamų reakcijų, nei prievartos metu buvusios blavios (2000; Ullman and Najdowski, 2010). Tačiau H. Littleton ir kolegos (2009) nenustatė, kad būtų reikšmingų požiūrių į aukas skirtumų. Kita vertus, paaiškėjo, kad apsvaigę prievartautojai yra laikomi mažiau atsakingais už įvykį, nei nevartoję alkoholio (Klappenstine et al., 2007). Duomenys prieštaringi, tad reikia daugiau tyrimų, siekiant nustatyti, ar aukos vertinimui turi įtakos alkoholio vartojimas.

Aukos ir seksualinio prievartautojo santykis. Manoma, kad net apie 90 % studenčių būna pažįstamos su savo žagintojais dar prieš įvykstant seksualinei prievartai (Sampson, 2002). Teisinėje sistemoje išžaginimai, padaryti aukai nepažįstamų ar pažįstamų asmenų, neskiriami kaip skirtingos rūšies nusikaltimai, tačiau jie sukelia skirtingas reakcijas į aukas (Viki et al., 2004). Aukos, patyrusios pažįstamo asmens prievartą, vertinamos dviprasmiškiau, nei išprievartautos nepažįstamo žagintojo (Black and Gold, 2008), susilaukia mažiau aplinkinių palaikymo ir paramos (Guerette and Caron, 2007), patiria daugiau neigiamų socialinių reakcijų (Harrison et al., 2008). Kuo artimesni santykiai sieja auką

ir nusikaltėlių, tuo mažiau tikėtina, kad ji praneš apie nusikaltimą (Cook and Koss, 2005), nes aukos save laiko kaltesnėmis, kai seksualinis prievartautojas yra pažįstamas (Guerette and Caron, 2007).

Vertintojo lytis ir kitos demografinės charakteristikos. Tyrimai rodo, kad vyrai labiau nei moterys yra linkę seksualinės prievartos aukas kaltinti dėl patirtos prievartos (White and Kurpius, 2002), tačiau ir pačios moterys aukas vertina nevienodai. Kiek moteris įvertins pačią auką kaip kaltą dėl patirtos prievartos, labiausiai priklauso nuo to, kiek moteris save sugebės identifikuoti kaip auką. Moterys, kurios randa panašumų tarp savęs ir aukos, yra linkusios aukai priskirti mažiau kaltės (Workman and Freeburg, 1999). Moterys, tikinčios išžaginimo mitais (auka turi būti patyrusi fizinių sužalojimų; prieš ją turi būti panaudota jėga, ji turi būti nedelsiant informavusi policiją apie nusikaltimą), bus linkusios kaltinti aukas labiau, nei jais netikinčios (Anderson, 2007). Tyrimai rodo, kad dažniausiai seksualinę prievartą patiria dviejų pirmųjų kursų studentės (White and Smith, 2001), todėl galima tikėtis, kad studijuojančiosios tuose kursuose turėtų būti mažiau linkusios kaltinti prievartos aukas, nei vėlesnių kursų studentės. Kita vertus, pasirinkta studijuoti specialybė taip pat gali daryti įtaką seksualinės prievartos aukos vertinimui. Taigi galima tikėtis, kad studentės, studijuojančios socialinius mokslus, pasižymės didesniu empatijos jausmu, todėl bus linkusios mažiau kaltinti aukas dėl seksualinės prievartos patyrimo, nei kitų mokslo krypčių atstovės.

Tyrimų, kuriais būtų analizuojama kelių veiksnių, darančių įtaką seksualinės prievartos aukų vertinimui, nėra gausu. Dažniausiai

yra vertinami vienas ar du veiksniai (pvz., vertintojo lytis ar aukos alkoholio vartojimas), tačiau tyrimų, kuriais būtų analizuojama visų keturių pirmiau aptartų veiksnių įtaka aukos vertinimui, aptikti nepavyko. Vis dėlto A. Wilkinson (2008) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad seksualinės prievartos aukos vertinimui didžiausią įtaką turi vartojamas terminas (tyrime buvo įvertinti tokie veiksniai – lytis, amžius, vartojamas terminas, aukos ir prievartautojo santykis). Taigi, galima numanyti, kad lingvistikos priemonės, kaip ir A. Wilkinson (2008) tyrime, greičiausiai bus svarbiausias veiksnys vertinant seksualinės prievartos aukas kitų vertintų veiksnių kontekste.

Seksualinė prievarta visada yra neigiama, sukelianti daug problemų, tačiau prievartos aukos vertinamos nevienodai. Lietuvoje trūksta kalbėjimo apie seksualinės prievartos problemą, todėl nėra žinoma, kaip aukų vertinimą mūsų šalies kontekste galėtų veikti prieš tai apžvelgtos keturios veiksnių grupės. Gauta informacija prisidėtų prie efektyvesnių tiek pirminio, tiek tretinio lygmens prieš seksualinį smurtą nukreiptų prevencinių programų kūrimo, kurių Lietuvoje stokojama. *Straipsnio tikslas* – nustatyti, kokią įtaką studenčių seksualinės prievartos vertinimui daro prievartautojo, aukos, respondenčių charakteristikos ir naudojamos lingvistikos priemonės. Tikrinamos šios **hipotezės**:

- Seksualinės prievartos aukos bus vertinamos kaip kaltesnės dėl seksualinės prievartos patyrimo, kai bus vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, o ne „išžaginimas“, ir tai turės daugiau įtakos, nei aukos būseną (blaivumas / apsvaigimas), aukos ir prievartautojo santykis ar demografinės respondenčių

charakteristikos (studijuojama specialybė bei studijų metai).

- Seksualinis prievartautojas bus laikomas kaltesniu ir labiau nusipelnysiu bausmės, kai bus vartojamas terminas „išžaginimas“, o ne „nenorimi lytiniai santykiai“, ir tai turės daugiau įtakos, nei aukos būseną (blaivumas / apsvaigimas), aukos ir prievartautojo santykis ar demografinės respondentėjų charakteristikos.
- Respondentės hipotetiškai dažniau manys, kad praneštų apie patirtą seksualinę prievartą, atsidūrusios identiškoje ar labai panašioje į scenarijuje apibūdintą situacijoje, kai bus vartojamas terminas „išžaginimas“, kai prievartautojas bus nepažįstamas ir jos bus nevartojusios alkoholio, nei kai bus vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, prievartautojas bus pažįstamas ir jos bus vartojusios alkoholio, kad ir kokios būtų jų demografinės charakteristikos.

Metodika

Dalyviai. Tyrime dalyvavo 200 I–IV kurso Vytauto Didžiojo universiteto studentėjų. Jų amžiaus vidurkis – 19,89 metų (SN – 1,009). Jauniausiai tyrimo dalyvei buvo 18 metų, vyriausiai – 27 metai. Kiekvienu scenarijaus variantu buvo apklausta po 25 respondentes. Dauguma tiriamųjų buvo I (87 tiriamosios, 43,5 %) ir II (104 tiriamosios, 52,0 %) kurso studentės ir tik 4,5 % (9 tiriamosios) – III ir IV kurso. Respondentės studijavo 31 skirtingą specialybę. Pagal specialybes jos buvo suskirstytos į keturias didesnes grupes atsižvelgiant į mokslų srities objektą: 1) socialinių mokslų, 2) humanitarinių mokslų, 3) taikomųjų mokslų, 4) menų ir teologinių mokslų. Daugiau

nei pusė (59,5 %) visų tiriamųjų studijavo socialinius mokslus, mažiausiai buvo studijavusiųjų taikomouosius mokslus (10 %) bei menus ir teologinius mokslus (9,5 %).

Tyrimo metodai. Tyrimo dizainas – kvaziekperimentas. Kvaziekperimentui atlikti buvo pasirinktas aštuonių grupių planas, kai matuojama tik patyrus poveikį (kai nepriklausomieji kintamieji yra scenarijai tiriamosioms, kuriuose manipuluojama: 1) aukos būseną: apsvaigusi, blaivi; 2) prievartautojo ir aukos santykiu: pažįstami, nepažįstami; 3) terminu seksualinei prievartai apibūdinti: išžaginimas, nenorimi lytiniai santykiai).

Siekiant įvertinti veiksnius, nulemiančius seksualinės prievartos vertinimą, buvo sudarytas klausimynas modifikuojant užsienio autoriaus A. Wilkinson (2008) sudarytą klausimyną (gavus autoriaus leidimą). Kaip nurodo klausimyno autorius, bendras klausimyno vidinis patikimumas yra geras (Kronbacho alfa – 0,769). Šiame tyrime tiek bendras viso klausimyno, tiek atskirų jo skalių vidinis suderintumas buvo tinkamas statistiniams skaičiavimams atlikti (bendras klausimyno Kronbacho alfa – 0,764; atskirų skalių vidinio suderintumo koeficientai pristatomi toliau). Klausimyną sudarė dvi dalys: demografiniai klausimai ir scenarijai.

Demografiniai klausimai. Sudarant klausimyną buvo išskirtos pagrindinės demografinės tiriamųjų charakteristikos (amžius, kursas, specialybė), kurios gali būti svarbios analizuojant, kokie veiksniai turi įtakos studentėjų požiūriui į seksualinę prievartą. *Scenarijai.* Naudoti 8 scenarijai (sumodeliuotos situacijos), todėl atliekant tyrimą naudotos 8 klausimyno versijos. 4 scenarijai buvo originalios versijos, sukurtos A. Wilkinson (2008), kiti 4 buvo modifikuotos originalų

versijos. Modifikuotuose scenarijuose vienas nepriklausomasis kintamasis (aukos būseną) buvo pakeistas priešingu, t. y. originaliuose scenarijuose – apsvaigusi nuo alkoholio, modifikuotuose scenarijuose – blaivi (nevartojusi alkoholio). Šis pakeitimas buvo padarytas siekiant nustatyti, ar / ir kokią įtaką aukų vertinimui daro jų alkoholio vartojimas, nes literatūros analizė parodė, kad tai yra svarbus aukų vertinimo veiksnys. Išskyrus šį vienintelį pakeitimą scenarijai buvo identiški originalioms versijoms. Visi scenarijai trumpi, jų dalyviai studentai, pagrindinis veiksmas vyksta studentų bendrabutyje. Respondentės perskaitė vieną iš 8 scenarijų ir atsakė į 15 klausimų, susijusių su aukos bei prievartautojo vertinimu. Minėtas klausimynas yra sudarytas iš 5 skalių. Kiekviena skalė sudaryta iš 3 klausimų. Atsakymams matuoti naudota Likerto skalė, kur 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – daugiau nesutinku, nei sutinku, 4 – neturiu aiškios nuomonės, 5 – daugiau sutinku, nei nesutinku, 6 – sutinku, 7 – visiškai sutinku. Suminis kiekvienos skalės teiginių atsakymų rezultatas gali svyruoti nuo minimalaus įverčio 3 iki maksimalaus 21.

- Aukos elgesio kaltinimo (angl. *Behavioral Blame*) skalė (Kronbacho alfa – 0,672). Jos įvertis parodo, kiek kaltės dėl įvykusios seksualinės prievartos tenka aukos elgesiui. Teiginio pavyzdys: „Jei Ūla būtų ėjusi namo su draugais, ji nebūtų buvusi išžaginta.“
- Aukos charakterio savybių kaltinimo (angl. *Character Blame*) skalė (Kronbacho alfa – 0,847) parodo, kiek kaltės respondentai priskiria individualioms aukos būdo savybėms. Teiginio pavyzdys: „Ūla panaši į žmogų, kuris visada patenka į bėdą.“

- Aukos pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą (angl. *Victim Reporting*) skalė (Kronbacho alfa – 0,713). Vertina respondentų nuomonės, kad scenarijuose aprašyto moteriško charakterio asmuo turėtų pranešti apie patirtą prievartą, laipsni. Teiginio pavyzdys: „Ūla turėtų pranešti apie išžaginimą.“
- Prievartautojo baudimo (angl. *Punishment*) skalė (Kronbacho alfa – 0,704). Vertina respondentų nuomonės, kad scenarijuose aprašyto vyriško charakterio asmuo turėtų būti nubaustas už savo veiksmus. Teiginio pavyzdys: „Gabrielius turėtų sėsti į kalėjimą dėl išžaginimo.“
- Respondenčių hipotetinio pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą (angl. *Reporting*) skalė (Kronbacho alfa – 0,889). Jos įvertis parodo laipsni respondentų tikėjimo, kad panašaus į aprašyto scenarijuose atsitikimo atveju jos praneštų, jei joms taip nutiktų. Teiginio pavyzdys: „Jeigu tau taip nutiktų, tu praneštum apie išžaginimą.“

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliktas studentų laisvai pasirinkamų dalykų paskaitų metu, taip siekiant, kad imtis būtų kuo įvairesnė savo charakteristikomis ir labiau atitiktų natūralius studentų populiacijos požymius. Apklausa vykdyta dalyvaujant dalykų dėstytojams ir užtrukdavo apie 10 minučių. Prieš pradėdamos pildyti klausimynus, dalyvės turėjo patvirtinti savo dalyvavimo savanoriškumą parašu. Sutikusios dalyvauti tyrime tiriamosios būdavo paskirstomos į 8 grupes pagal skirtingus scenarijus remiantis visiško atsitiktinumo principu, t. y. kiekviena sutikusi dalyvauti eksperimente tiriamoji turėjo vienodas sąlygas patekti į kurią nors vieną grupę.

Taip buvo užtikrinama šalutinių kintamųjų, galinčių daryti įtaką vertinimui, kontrolė.

Statistiniai duomenų analizės metodai. Sąsajoms tarp kintamųjų nustatyti buvo naudota daugialypė tiesinė regresinė analizė.

Rezultatai

Alkoholio vartojimo, santykių tipo ir vartojamo termino įtaka aukos vertinimui. Siekiant nustatyti, ar seksualinės prievartos aukos yra vertinamos kaip kaltesnės dėl seksualinės prievartos

patyrimo vartojant terminą *nenorimi lytiniai santykiai*, nei vartojant terminą *išžaginimas*, ir ar tai turi daugiau įtakos, nei aukos būseną ar aukos ir prievartautojo santykis bei studentų studijuojama specialybė ir studijų kursas, buvo naudojami tiesinės daugialypės regresinės analizės modeliai, kurie leido prognozuoti aukos kaltės dėl seksualinės prievartos vertinimo ypatumus. Į regresinius modelius kaip nepriklausomieji kintamieji buvo įtraukti: aukos būseną (apsvaigusi, blaivi), aukos ir prievartautojo santykis (pažįstami, nepažįstami), vartotas terminas

1 lentelė. Aukos būsenos, santykio su prievartautoju tipo, vartoto termino ir respondenčių demografinių charakteristikų svarba aukos elgesio ir aukos charakterio savybių kaltinimui

Prognoziniai veiksniai	B	SE B	β	t	p	95 % pasikliautinis intervalas B		Kolinearumo statistika (VIF)
						apatinė riba	viršutinė riba	
Aukos elgesio kaltinimas* (F = 10,546; p < 0,001; koreg. R ² = 0,193)								
Konstanta	20,050	1,746	–	11,486	0,000	16,607	23,493	–
Alkoholio vartojimas / nevartojimas	–0,044	0,525	–0,005	–0,084	0,933	–1,081	0,992	1,042
Vartotas terminas	1,400	0,531	0,173	2,639	0,009	0,354	2,447	1,063
Prievartautojo ir aukos santykis	–3,331	0,518	–0,412	–6,427	0,000	–4,353	–2,309	1,014
Mokslų sritis	0,011	0,534	0,001	0,021	0,984	–1,042	1,064	1,037
Kursas	–0,900	0,545	–0,110	–1,652	0,100	–1,974	0,175	1,101
Aukos charakterio savybių kaltinimas** (F = 4,521; p < 0,001; koreg. R ² = 0,082)								
Konstanta	8,675	2,213	–	3,920	0,000	4,310	13,039	
Alkoholio vartojimas / nevartojimas	–1,292	0,660	–0,137	–1,959	0,052	–2,593	0,009	1,043
Vartotas terminas	2,327	0,666	0,246	3,492	0,001	1,013	3,641	1,064
Prievartautojo ir aukos santykis	–1,480	0,650	–0,156	–2,276	0,024	–2,762	–0,198	1,012
Mokslų sritis	0,979	0,674	0,101	1,453	0,148	–0,350	2,307	1,043
Kursas	0,108	0,682	0,011	0,158	0,874	–1,237	1,453	1,098

* Priklausomasis kintamasis – aukos elgesio kaltinimo skalė

** Priklausomasis kintamasis – aukos charakterio savybių kaltinimo skalė

(nenorimi lytiniai santykiai, išžaginimas), demografinės respondenčių charakteristikos: kursas (I kurso studentės ir aukštesnių kursų (II, III, IV)), mokslo kryptis (socialiniai mokslai ir kitos mokslo kryptys (taikomieji, humanitariniai, menai ir teologiniai)). Kaip priklausomieji kintamieji į tiesinės daugialypės regresinės analizės modelius buvo įtrauktos aukos elgesio kaltinimo ir aukos charakterio savybių kaltinimo skalės. Abu regresiniai modeliai tenkino tinkamumo sąlygas ir buvo reikšmingi (1-a lentelė).

Pirmą kartą daugialypė tiesinė regresinė analizė buvo taikyta, kai priklausomasis kintamasis – aukos elgesio kaltinimo skalė (1-a lentelė). Gautas regresijos modelis paaiškino apie 19 % elgesio kaltinimo duomenų sklaidos (koreguotasis $R^2=0,193$) ir atskleidė, kad aukos elgesio kaltinimą statistiškai reikšmingai galima paaiškinti dviem nepriklausomaisiais kintamaisiais: prievartautojo ir aukos santykiu ir vartotu terminu. Modelis atskleidžia, kad, vartojant terminą „nenorimi lytiniai santykiai“, respondentės aukos elgesį suvokia kaip labiau provokuojantį ($\beta = 0,173$, $p = 0,009$) nei vartojant terminą „išžaginimas“. Mažiau kaltės priskiriama aukos elgesiui, jei prievartautojas yra nepažįstamas ($\beta = -0,412$, $p < 0,0001$). Su elgesio kaltinimu statistiškai reikšmingai nesisiejo aukos buvimas blaivios ar apsvaigusios, respondenčių demografinės charakteristikos ($p > 0,05$). Labiau aukos elgesio vertinimą prognozavo jos santykis su prievartautoju ($\beta = -0,412$), o ne vartotas terminas ($\beta = 0,173$).

Antrą kartą daugialypė tiesinė regresija taikyta siekiant nustatyti, kokie nepriklausomieji kintamieji (aukos būseną, aukos ir prievartautojo santykis, vartotas terminas ir demografinės respondenčių charakte-

ristikos) reikšmingai prognozuoja aukos charakterio savybių kaltinimą. Rezultatai pateikiami 1-oje lentelėje.

Gautas regresijos modelis paaiškino apie 8 % charakterio savybių kaltinimo duomenų sklaidos (koreguotasis $R^2 = 0,082$). O jo rezultatai atskleidžia, kad aukos charakterio kaltinimą statistiškai reikšmingai galima paaiškinti dviem kintamaisiais. Aukos individualios savybės suvokiamos kaip labiau skatinusios prievartą, kai vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, o ne terminas „išžaginimas“ ($\beta = 0,246$, $p = 0,001$). Kita vertus, mažiau kaltės priskiriama aukos charakterio savybėms, kai prievartautojas ir auka buvo nepažįstami ($\beta = -0,156$, $p = 0,024$). Su charakterio savybių kaltinimu statistiškai reikšmingai nesisiejo aukos alkoholio vartojimas ar nevartojimas ir respondenčių demografinės charakteristikos ($p > 0,05$). Labiau aukos charakterio savybių, kaip skatinusių seksualinę prievartą, vertinimą prognozavo vartotas terminas ($\beta = 0,246$), o ne santykio su prievartautoju tipas ($\beta = -0,156$).

Apibendrinus duomenis galima tik iš dalies patvirtinti hipotezę: seksualinės prievartos aukos yra vertinamos kaip kaltesnės dėl seksualinės prievartos patyrimo vartojant terminą „nenorimi lytiniai santykiai“, o ne „išžaginimas“ ir kai jos pažįsta prievartautoją, tačiau vartojamas terminas negali būti laikomas svarbiausiu vertinimo veiksniumi (nes jis svarbiausias tik vertinant aukos charakterio savybių, bet ne aukos elgesio kaltumą), o aukos alkoholio (ne) vartojimas nėra reikšmingai susijęs su jos vertinimu.

Alkoholio vartojimo, santykių tipo ir vartojamo termino įtaka prievartautojo vertinimui. Siekiant geriau

suprasti studentų požiūrio į seksualinę prievartą ypatumus, analizuojamas ir įvykio kaltininko – prievartautojo – vertinimas. Siekiant nustatyti, ar teisinga hipotezė, kad nusikaltėlis bus laikomas kaltesniu ir labiau nusipelnysiu bausmės, kai bus vartojamas terminas *išžaginimas*, o ne *nenorimi lytiniai santykiai*, ir tai turės daugiau įtakos, nei aukos būseną bei aukos ir prievartautojo santykis atsižvelgiant į studentų demografines charakteristikas. Buvo atlikta daugialypė tiesinė regresinė analizė, kurioje priklausomasis kintamasis – prievartautojo baudimo skalė, o nepriklausomieji kintamieji: aukos būseną (apsvaigusi, blaivi), aukos ir prievartautojo santykis (pažįstami, nepažįstami), vartotas terminas (nenorimi lytiniai santykiai, išžaginimas), demografinės respondentų charakteristikos (kursas ir mokslo kryptis). Rezultatai pateikiami 2-oje lentelėje.

Regresijos modelis tenkino sąlygas ir paaiškino beveik 23 % bausmės duomenų sklaidos (koreguotasis $R^2 = 0,226$). Jo rezul-

tatai parodė, kad prievartautojo baudimas statistiškai reikšmingai siejasi su dviem nepriklausomaisiais kintamaisiais: vartotu terminu ir aukos bei prievartautojo santykiu. Prievartautojas suvokiamas kaip turintis būti nubaustas griežčiau, kai jis ir auka prieš įvykį buvo nepažįstami ($\beta = 0,285$, $p < 0,0001$), bet nubaustas mažesne bausme, kai seksualinė prievarta apibūdinama terminu „nenorimi lytiniai santykiai“, o ne „išžaginimas“ ($\beta = -0,363$, $p < 0,0001$). Prievartautojo baudimo reikšmingai neprognozavo nei aukos blaivumas / apsvaigimas nuo alkoholio, nei demografinės vertintojų charakteristikos ($p > 0,05$). Labiau prievartautojo baudimą prognozavo vartotas terminas ($\beta = -0,363$), šiek tiek mažiau aukos ir prievartautojo santykis ($\beta = 0,285$).

Apibendrinus duomenis galima teigti, kad hipotezė buvo iš dalies patvirtinta: nusikaltėlis laikomas kaltesniu ir labiau nusipelnysiu bausmės, kai vartojamas terminas „išžaginimas“, o ne „nenorimi lytiniai santykiai“, ir tai turi daugiau įtakos

2 lentelė. *Alkoholio vartojimo, santykio su prievartautoju tipo, vartoto termino ir respondentų demografinių charakteristikų svarba prievartautojo vertinimui*

Prognoziniai veiksniai	B	SE B	β	t	p	95 % pasikliautainasis intervalas B		Kolinearumo statistika (VIF)
						apatinė riba	viršutinė riba	
Prievartautojo baudimas* (F = 12,613; p < 0,001; koreg. $R^2 = 0,226$)								
Konstanta	16,525	1,562	–	10,580	0,000	13,444	19,606	–
Alkoholio vartojimas / nevartojimas	0,684	0,470	0,093	1,454	0,148	–0,244	1,611	1,042
Vartotas terminas	–2,683	0,475	–0,363	–5,650	0,000	–3,619	–1,746	1,063
Prievartautojo ir aukos santykis	2,103	0,464	0,285	4,535	0,000	1,188	3,018	1,014
Mokslų sritis	0,688	0,478	0,091	1,440	0,152	–0,255	1,630	1,037
Kursas	–0,180	0,487	–0,024	–0,370	0,712	–1,142	0,781	1,101

* Priklausomas kintamasis – prievartautojo baudimo skalė

nei aukos ir prievartautojo santykis, aukos būsena (apsvaigimas / blaivumas) bei demografinės respondenčių charakteristikos, tačiau nebuvo patvirtinta prielaida, kad aukos būsena yra reikšmingas kintamasis vertinant prievartautojo baudimą.

Alkoholio vartojimo, santykių tipo ir vartoto termino įtaka respondenčių hipotetiniam pranešimui apie patirtą prievartą. Pirmiausia buvo analizuojami veiksniai, respondenčių nuomone, turintys

daryti įtaką seksualinės prievartos aukos pranešimui apie patirtą prievartą. Tokios analizės reikia norint suprasti, ar respondentės, patyrusios seksualinę prievartą, sau ir aukai taikytų tuos pačius kriterijus. Tam išsiaiškinti buvo pasirinktas daugialypės tiesinės regresijos modelis. Į regresinį modelį kaip nepriklausomieji kintamieji buvo įtraukti aukos būsena (apsvaigusi, blaivi), aukos ir prievartautojo santykis (pažįstami, nepažįstami), vartotas terminas (nenorimi lytiniai santykiai, išžagini-

3 lentelė. Alkoholio vartojimo, santykių tipo, vartoto termino ir respondenčių demografinių charakteristikų įtaka aukos pranešimui apie patirtą prievartą ir respondenčių hipotetiniam pranešimui apie patirtą prievartą

Prognoziniai veiksniai	B	SE B	β	t	p	95 % pasikliautinis intervalas B		Kolinearumo statistika (VIF)
						apatinė riba	viršutinė riba	
Aukos pranešimas apie patirtą seksualinę prievartą* (F = 7,821; p < 0,001; koreg. R ² = 0,146)								
Konstanta	17,651	1,350	–	13,071	0,000	14,987	20,314	–
Alkoholio vartojimas / nevartojimas	0,502	0,406	0,083	1,236	0,218	–0,299	1,304	1,042
Vartotas terminas	–2,004	0,411	–0,330	–4,881	0,000	–2,813	–1,194	1,063
Prievartautojo ir aukos santykis	1,234	0,401	0,203	3,078	0,002	0,443	2,025	1,014
Mokslų sritis	0,503	0,413	0,081	1,217	0,225	–0,312	1,317	1,037
Kursas	0,280	0,421	0,046	0,665	0,507	–0,551	1,112	1,101
Respondenčių hipotetinis pranešimas apie patirtą seksualinę prievartą** (F = 4,351; p < 0,001; koreg. R ² = 0,078)								
Konstanta	15,658	1,832	–	8,547	0,000	12,045	19,271	
Alkoholio vartojimas / nevartojimas	1,194	0,551	0,150	2,165	0,032	0,106	2,281	1,042
Vartotas terminas	–1,840	0,557	–0,232	–3,304	0,001	–2,938	–0,741	1,063
Prievartautojo ir aukos santykis	1,246	0,544	0,157	2,290	0,023	0,173	2,318	1,014
Mokslų sritis	–0,338	0,560	–0,042	–0,604	0,546	–1,444	0,767	1,037
Kursas	0,980	0,572	0,122	1,714	0,088	–0,148	2,107	1,101

* Priklausomasis kintamasis – aukos pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą skalė

** Priklausomasis kintamasis – respondenčių hipotetinio pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą skalė

mas), demografinės studenčių charakteristikos (mokslo kryptis ir kursas). Priklausomasis kintamasis buvo aukos pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą skalė. Rezultatai pateikiami 3-ioje lentelėje.

Iš 3-ios lentelės duomenų matyti, kad gautas regresijos modelis buvo tinkamas ir paaiškino 14,7 % aukos pranešimo skalės duomenų sklaidos (koreguotasis $R^2 = 0,147$). Nustatyta, kad, respondenčių nuomone, aukos dažniau praneštų, kai prievartautojas būtų nepažįstamas ($\beta = 0,203$, $p = 0,002$), o rečiau – kai seksualinė prievarta būtų apibūdinta kaip „nenorimi lytiniai santykiai“ ($\beta = -0,330$, $p < 0,0001$). Didesnę prognostinę vertę aukos pranešimui, respondenčių nuomone, turėtų vartotas terminas ($\beta = -0,330$) nei santykis su prievartautoju ($\beta = 0,203$).

Siekiant patikrinti hipotezę, kad respondentės hipotetiškai dažniau praneštų apie patirtą seksualinę prievartą, atsidūrusios identiškoje ar labai panašioje į scenarijuje apibūdintą situacijoje, kai vartojamas terminas „išžaginimas“, kai prievartautojas yra nepažįstamas ir jos yra nevartojusios alkoholio, nei kai vartotas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, prievartautojas pažįstamas ir jos vartojusios alkoholio, buvo atlikta daugialypė tiesinė regresija, į regresinį modelį įtraukus tuos pačius nepriklausomuosius kintamuosius (aprašytus skyrelio pradžioje). Taip pat kaip nepriklausomieji kintamieji buvo įtrauktos demografinės respondenčių charakteristikos – kursas bei mokslo kryptis. Priklausomasis kintamasis – respondenčių hipotetinio pranešimo apie patirtą seksualinę prievartą skalė. Rezultatai pateikiami 3-ioje lentelėje.

Iš 3-ios lentelės duomenų matyti, kad ir šis regresijos modelis tenkina tinkamu-

mo kriterijus, tačiau paaiškina tik 8,6 % pranešimo skalės duomenų sklaidos (koreguotasis $R^2 = 0,086$). Jis parodė, kad respondenčių hipotetinį pranešimą apie patirtą prievartą galima paaiškinti trimis nepriklausomaisiais kintamaisiais: aukos ir prievartautojo santykiu, aukos būseną ir vartotu terminu. Respondentės praneštų dažniau, jei būtų blaivios ($\beta = 0,150$, $p = 0,033$) ir nepažįstamos su prievartautoju ($\beta = 0,157$, $p = 0,023$). Tačiau praneštų rečiau, jei būtų vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“ ($\beta = -0,232$, $p = 0,001$). Pranešimo reikšmingai neprognozavo į regresinę analizę įtrauktos vertintųjų charakteristikos – kursas ir specialybė ($p > 0,05$). Didesnę prognostinę vertę respondenčių hipotetiniam pranešimui apie patirtą seksualinę prievartą turi vartojamas terminas ($\beta = -0,232$), mažesnę – santykis su prievartautoju ($\beta = 0,157$) ir mažiausią – alkoholio vartojimas / nevartojimas ($\beta = 0,150$).

Apibendrinus duomenis matyti, kad respondenčių hipotetiniam pranešimui ir jų požiūriui, kada auka turėtų pranešti apie patirtą prievartą, didžiausią prognostinę vertę turi vartojamas terminas, o tarp šių dviejų vertinimų (aukos ir hipotetiškai savęs) yra tik vienas skirtumas – alkoholio vartojimas, t. y. blaivios respondentės, tapusios aukomis, praneštų apie įvykį dažniau, nei vartojusios alkoholio. Tačiau respondentės šios sąlygos netaikė scenarijuje apibūdintai aukai. Nepaisydami šio vertinimo skirtumo galime teigti, kad hipotezė buvo patvirtinta: respondentės hipotetiškai dažniau praneštų apie patirtą seksualinę prievartą, atsidūrusios identiškoje ar labai panašioje į scenarijuje apibūdintą situacijoje, kai vartojamas terminas „išžaginimas“, prievartautojas yra

nepažįstamas ir jos nevartojusias alkoholio, nei kai vartotas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, prievartautojas pažįstamas ir jos vartojusias alkoholio.

Rezultatų aptarimas

Šio tyrimo tikslas buvo nustatyti, kokią įtaką prievartautojo, aukos, respondenčių charakteristikos ir naudojamos lingvistikos priemonės daro studenčių seksualinės prievartos vertinimui. Kalbos įtakos seksualinės prievartos aukos vertinimui tyrimo rezultatai atskleidė, kad aukos kaltinamos labiau, manoma, kad jos apie įvykį turėtų pranešti rečiau ir bausti prievartautoją buvo siūloma lengviau, jei seksualinė prievarta buvo įvardyta kaip *nenorimi lytiniai santykiai*, nei tais atvejais, kai seksualinė prievarta buvo įvardyta kaip *išžaginimas*. Tokios pat tendencijos nustatytos ir vertinant respondenčių nuomonę: jos dažniau praneštų apie seksualinę prievartą, jei ji būtų įvardijama kaip *nenorimi lytiniai santykiai*. Tai rodo, kad jei seksualinė prievarta įvardijama kaip *nenorimi lytiniai santykiai*, ji rečiau suvokiama kaip nusikaltimas (Hamby and Koss, 2003; Campbell and Wasco, 2005), bet dažniau kaip įvykis, atsitikęs dėl abiejų veikėjų kaltės (Wilkinson, 2008). Skirtingi terminai tam pačiam reiškiniui įvardyti gali daryti skirtingą įtaką jo suvokimui ir vertinimo rimtumui (Campbell and Wasco, 2005). Taigi kalbą reikia suvokti ir vertinti kaip galingą ginklą, nuo kurio priklauso įvykių, nusikaltimų, tarp jų ir seksualinės prievartos interpretavimas (Campbell and Wasco, 2005; Wilkinson, 2008). Tuo labiau, kad visų trijų veiksmų (vartojamo termino, aukos būsenos ir aukos ir prievartautojo santykio) bendra analizė parodė, jog varto-

jamas terminas yra svarbiausias veiksnys, nuo kurio priklauso aukos charakterio savybių kaltinimas, prievartautojo baudimas, aukų pranešimas ir respondenčių hipotetinis pranešimas apie patirtą seksualinę prievartą.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kokią įtaką respondenčių seksualinės prievartos vertinimui turi aukos alkoholio vartojimas. Literatūros analizė parodė, kad alkoholis laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių, susijusių su seksualine prievarta (Abbey et al., 2004; Gidycz et al., 2007). Dėl to buvo manoma, kad blaivi ir apsvaigusi auka bus vertinama skirtingai. Tokias prielaidas skatino ir daugelio kitų tyrėjų gauti rezultatai, kad seksualinės prievartos aukos, vartojusios alkoholio, dėl prievartos kaltinamos labiau nei blaivios (Abbey, 2002; Sims et al., 2007). Tačiau šio tyrimo metu reikšmingų skirtumų vertinant seksualinės prievartos auką, vartojusią ir nevartojusią alkoholio, nebuvo nustatyta. Tokius rezultatus galima paaiškinti tuo, kad respondentės ir auka buvo tos pačios lyties, panašaus amžiaus ir padėties (studentės). Tokios sąlygos galėjo respondentes paskatinti identifikuotis su auka, o taip nutikus, sumažėja aukos kaltinimas, kad ir kokie būtų kiti kintamieji (Workman and Freeburg, 1999). Be to, tyrimai rodo, jog moteriškosios lyties atstovės apskritai yra tolerantiškesnės (Nagel et al., 2005) ir empatiškesnės aukų atžvilgiu (Davies et al., 2001), todėl alkoholio vartojimo galėjo nepriskirti prie aukos kaltę didinančių veiksnių. Kita vertus, yra tyrimų, kurie taip pat nenustatė, kad aukos vertinimui turėtų reikšmingą įtaką jos buvimas apsvaigusios ar blaivios (Littleton et al., 2009). Nors respondenčių aukos vertinimui jos būseną (blaivumas / apsvaigimas) neturėjo reikšmingos įtakos, nustatyta,

kad alkoholio vartojimas būtų svarbus, jei respondentės patirtų seksualinę prievartą ir turėtų nuspręsti, ar apie tai nori pranešti. Dažniau praneštų tos respondentės, kurios būtų buvusios blaivios prievartos metu. Tokius rezultatus patvirtina ir kiti užsienio tyrėjai (Abbey et al., 2001). Aukos, vartojusios alkoholį, save kaltina labiau (Abbey, 2002). Tai galbūt galima paaiškinti tuo, kad respondentės tokiu atveju savo elgesį vertintų griežčiau, dalį atsakomybės už patirtą seksualinę prievartą priskirtų savo pačių veiksmams, alkoholio poveikiui.

Taip pat šiuo tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, kokią įtaką respondenčių vertinimui daro aukos santykis su prievartautoju. Realių seksualinės prievartos aukos (Harrison et al., 2008) ir aprašomos scenarijuose vertinamos kaip atsakingesnės (Cook and Koss, 2005) ir kaltos dėl patirtos prievartos, jei yra pažįstamos su prievartautoju, nei moterys, tapusios nepažįstamų prievartautojų aukomis (Abrams et al., 2003; Cook and Koss, 2005). Šio tyrimo metu buvo patvirtinti anksčiau gauti duomenys. Identiškos situacijose auka studentų buvo vertinama skirtingai, atsižvelgus į jos santykį su prievartautoju. Respondentės aukos, pažinojusios savo skriaudėją, elgesį ir charakterio savybes dėl įvykusios seksualinės prievartos kaltino labiau nei aukos, nepažinojusios savo skriaudėjo. Individualių savybių kaltinimą galima traktuoti kaip neigiamas reakcijas aukos atžvilgiu (Harrison et al., 2008), o elgesio kaltinimą – kaip aplinkinių paramos negavimą (Black and Gold, 2008). Visa tai kaip tik ir būdinga pažinojusių savo prievartautoją aukų vertinimui. Nustatyta, kad santykis svarbus ir sprendžiant, ar apie įvykį reikia pranešti. Dažniau praneštų studentės, nukentėjusios nuo nepažįstamo

prievartautojo, nei nuo pažįstamo. Tai gali būti paaiškinama tuo, kad auka, pažinojusi prievartautoją, dalį atsakomybės už įvykį gali prisiimti sau (Guerette and Caron, 2007) arba gali bijoti užpuoliko keršto (Abbey et al., 2001; Fisher and Cullen, 2000). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad aukos ir prievartautojo santykis yra svarbus ir jo vertinimui. Prievartautojas vertinamas priešingai nei auka. Jo elgesiui priskiriama mažiau kaltės (siūloma bausti lengviau), jeigu jis pažinojo auką, nei kai seksualinės prievartos metu auką matė pirmą kartą. Šie duomenys atitinka ir D. Abrams ir bendraautorų gautus rezultatus (2003).

Rezultatai atskleidė, kad jokios įtakos aukos vertinimui neturi vertintojų charakteristikos. Nors mokslinėje literatūroje pateikiama duomenų, jog pirmakursės ir antrakursės patiria didesnę riziką būti išžagintos (White and Smith, 2001), šiame tyrime respondenčių studijų kursas nebuvo reikšmingas veiksnys, prognozuojantis aukos vertinimą. Tai galėjo lemti imties ypatybės. Ją galima laikyti homogeniška pagal respondenčių amžių ir kursą, t. y. beveik visą imtį sudarė I–II kursų studentės. Galima dar ir kita priežastis. Skirtumų paprasčiausiai nėra. Tokią idėją patvirtina ir S. M. Guerette bei S. L. Caron (2007) tyrimas. Respondenčių aukos vertinimas nesiskyrė ir pagal studijų kryptį. Nors buvo manoma, kad socialinius mokslus studijuojančios respondentės aukos elgesį ir charakterio savybes kaltins mažiau, nei humanitarinių, taikomųjų, meno ir teologijos mokslų studentės, nes socialiniai mokslai yra orientuoti į darbą su kitais žmonėmis, todėl juos studijuojantys asmenys galbūt gali būti pasižymintys didesniu empatijos jausmu, tai nepasitvirtino. Kita vertus, šis rezultatas nestebina, nes literatūroje taip pat nebuvo

rasta jokių duomenų, patvirtinančių, kad socialinių mokslų studentai reikšmingai skiriasi nuo kitų kategorijų studentų empatijos lygiu.

Apibendrinant tyrimo metu gautus rezultatus galima teigti, kad aukų vertinimas daugiausia priklauso nuo vartojamo termino ir aukos bei prievartautojo santykio. Šis tyrimas prisidėjo siekiant išsiaiškinti, kokią įtaką informacijos apie seksualinę prievartą pateikimo ypatumai daro studentų požiūriui į tokią prievartą. Žinoma, svarbu pasakyti, kad tyrimas turi ir tam tikrų apribojimų, dėl kurių būtų keblu apibendrinti rezultatus didesnei populiacijai. Pagrindiniai apribojimai susiję su tuo, kad tiriamosios atrinktos patogiuoju būdu. Taip pat visos tiriamosios buvo panašaus amžiaus (nors studijavo skirtingas specialybes), studijuojančios tame pačiame universitete, o tai galėjo lemti jų panašų seksualinės prievartos ypatumų studentų grupėje suvokimą.

Išvados

1. Seksualinės prievartos aukos studentų vertinamos kaip kaltesnės dėl seksualinės

inės prievartos patyrimo, kai jos yra pažištamoms su prievartautoju ir vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“, nei kai jos nepažišta prievartautojo ir vartojamas terminas „išžagginimas“. Vartojamas terminas neturi didesnės įtakos vertinimui nei santykio tipas.

2. Prievartautojas studentų laikomas kaltesniu ir nusipelnusiu griežtesnės bausmės, kai vartojamas terminas „išžagginimas“, o ne kai vartojamas terminas „nenorimi lytiniai santykiai“ ir tai turi daugiau įtakos nei aukos ir prievartautojo santykis ar aukos būseną (blaivumas / apsvaigimas).
3. Studentės dažniau praneštų apie patirtą seksualinę prievartą, jei būtų vartojamas terminas „išžagginimas“, prievartautojas būtų nepažištamomas ir jos būtų neavartojusios alkoholio.
4. Studentų demografinės charakteristikos (studijuojama specialybė ir studijų kursas) neturi reikšmingos įtakos seksualinės prievartos aukos ir prievartautojo vertinimui.

LITERATŪRA

Abbey A. Alcohol-related sexual assault: A common problem among college students // *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*. 2002, vol. 14, p. 118–128.

Abbey A., Clinton A. M., McAuslan P., Zawacki T., Buck P. O. Alcohol-involved rapes: Are they more violent? // *Psychology of Women Quarterly*. 2002, vol. 26, p. 99–109.

Abbey A., Zawacki T., Buck P. O., Clinton A. M., McAuslan P. Sexual assault and alcohol consumption: What do we know about their relationship and what types of research are still needed? // *Aggression and Violent Behavior*. 2004, vol. 9, p. 271–303.

Abbey A., Zawacki T., Buck P. O., Clinton A. M., McAuslan P. Alcohol and sexual assault // *Alcohol Health and Research World*. 2001, vol. 25, p. 1–16.

Abrams D., Viki G. T., Masser B., Bohner G. Perceptions of stranger and acquaintance and stranger rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity // *Personality and Social Psychology*. 2003, vol. 84, p. 111–125.

Anderson I. What is a typical rape? Effects of victim and participant gender in female and male rape perception // *Social Psychology*. 2007, vol. 46, p. 225–245.

Black K. A., Gold D. J. Gender differences and socioeconomic status biases in judgments about blame in date rape scenarios // *Violence and Victims*. 2008, vol. 23, p. 115–128.

Campbell R., Wasco S. M. Understanding rape and sexual assault: 20 years of progress and future directions // *Interpersonal Violence*. 2005, vol. 20, p. 127–131.

Cook S. L., Koss M. P. More data have accumulated supporting date and acquaintance rape as significant problems for women // *Current Controversies on Family Violence*. 2005, vol. 2, p. 97–116.

Davies M., Pollard P., Archer J. The influence of victim gender and sexual orientation on judgments of the victim in a depicted stranger rape // *Violence and Victims*. 2001, vol. 16, p. 607–619.

Fisher B. S., Cullen F. T., Turner M. G. The sexual victimization of college women. Washington: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics and National Institute of Justice, 2000.

Gidycz C. A., Loh C., Lobo T., Rich C., Lynn S. J., Pashdag J. Reciprocal relationships among alcohol use, risk perception, and sexual victimization: A prospective analysis // *American College Health*. 2007, vol. 56, p. 5–14.

Guerette S. M., Caron S. L. Assessing the impact of acquaintance rape: Interviews with women who are victims/survivors of sexual assault while in college // *College Student Psychotherapy*. 2007, vol. 22, p. 31–50.

Hamby S. L., Koss M. P. Shades of gray: A qualitative study of terms used in the measurement of sexual victimization // *Psychology of Women Quarterly*. 2003, vol. 27, p. 243–256.

Harrison L. A., Howerton D. M., Secarea A. M., Nguyen C. Q. Effects of ingroup bias and gender role violations on acquaintance rape attributions // *Sex Roles*. 2008, vol. 59, p. 713–725.

Kilpatrick D. G., Resnick H. S., Ruggiero K. J., Conoscenti L. M., McCauley J. Drug-facilitated, incapacitated, and forcible rape: A national study // *Final Report Submitted to the National Institute of Justice*. Washington: U.S. Department of Justice, 2007.

Klippenstine M. A., Schuller R. A., Wall A. M. Perceptions of sexual assault: The expression of gender differences and the impact of target alcohol consumption // *Applied Social Psychology*. 2007, vol. 37, p. 2620–2641

Krebs C. P., Lindquist C. H., Warner T. D., Fisher B. S., Martin S. L. The differential risk factors of physically forced and alcohol- or other drug-enabled sexual assault among university women // *Violence and Victims*. 2009, vol. 24, p. 302–321.

Littleton H., Grills-Taquechel A., Axsom D. Impaired and incapacitated rape victims: Assault characteristics and post-assault experiences // *Violence and Victims*. 2009, vol. 24, p. 439–457.

Masters N. T., Norris J., Stoner S. A., George W. H. How does it end? Women project the outcome of a sexual assault scenario // *Psychology of Women Quarterly*. 2006, vol. 30, p. 291–302.

Nagel B., Matsuo H., McIntyre K., Morrison N. Attitudes toward victims of rape: Effects of gender, race, religion, and social class // *Journal of Interpersonal Violence*. 2005, vol. 20, p. 725–737.

Rozee P. D., Koss M. P. Rape: A century of resistance // *Psychology of Women Quarterly*. 2001, vol. 25, p. 295–311.

Russell B. L., Oswald D. L., Kraus S. W. Evaluations of sexual assault: Perceptions of guilt and legal elements for male and female aggressors using various coercive strategies // *Violence and Victims*. 2011, vol. 26, p. 799–815.

Sampson R. Acquaintance rape of college students // *Problem-Oriented Guides for Police Series*. 2002, vol. 17, p. 13–33.

Sims C. M., Noel N. E., Maisto S. E. Rape blame as a function of alcohol presence and resistance rape // *Addictive Behaviors*. 2007, vol. 32, p. 2766–2775.

Ullman S. E., Najdowski C. Understanding alcohol-related sexual assaults: Characteristics and consequences // *Violence and Victims*. 2010, vol. 25, p. 29–44.

Viki G. T., Abrams D., Masser B. Evaluating stranger and acquaintance rape: The role of benevolent sexism in perpetrator blame and recommended sentence length // *Law and Human Behavior*. 2004, vol. 28, p. 295–303.

White B., Kurpius S. Effects of victim sex and sexual orientation on perceptions of rape // *Sex Roles*, 2002, vol. 46, p. 191–200.

White J. W., Smith P. H. Developmental antecedents of violence against women: A longitudinal perspective. Washington: U.S. Department of Justice, 2001.

Wilkinson A. Unwanted sex versus rape: How the language used to describe sexual assault impacts perceptions of perpetrator guilt, victim blame and reporting. A dissertation. Pennsylvania: Indiana University, 2008.

Workman J. E., Freeburg E. An examination of date rape, victim dress and perceiver variables within the context of attribution theory // *Sex Roles*. 1999, vol. 41, p. 261–277.

EFFECT OF INFORMATION ABOUT SEXUAL ASSAULT PRESENTATION SPECIFICITIES ON FEMALE STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS SEXUAL ASSAULT

Aistė Mitaitė, Kristina Žardeckaitė-Matulaitienė

S u m m a r y

The aim of the study was to determine the effect of the characteristics of a rapist and a victim on the sexual assault assessment of female students.

200 respondents participated in the research. 43.5% of them were 1st year, 52.0% – 2nd year, 3.5% – 3rd year, and 1 – 4th year female students of the Vytautas Magnus University. Their average age was 19.89 years (SD 1.009).

The respondents have been presented with a research instrument composed of demographic questions, sexual assault scenarios of A. Wilkinson (8 versions), and questions related to the sexual assault scenarios. Each scenario was followed by five scales: Behavioral Blame (BB), Character Blame (CB), Punishment (P), Victim Reporting (VR), and Reporting (R). Each scale consisted of three questions, and responses were obtained on a 7-point Likert scale. All scenarios contain an identical sexual assault situation. However, three characteristics are manipulated with: 1) the victim is acquainted / unacquainted with the rapist, 2) the victim is sober / under the influence, 3) the sexual assault is defined by the term of rape / unwanted sex.

The results of the research show that victims of sexual assault are assessed unequally. It has been found that sexual assault victims are blamed for their behavior as being more provocative for the sexual assault when they know the rapist ($\beta = -0.412$; $p = 0.0001$) and the term “unwanted sex” is used ($\beta = 0.173$; $p < 0.009$) in comparison with the situation when the rapist is a stranger and the assault is

defined as “a rape”. Similarly, sexual assault victims are blamed for their character as being more responsible for the sexual assault when they know the rapist ($\beta = -0.156$; $p = 0.024$), and the term “unwanted sex” is used ($\beta = 0.246$; $p = 0.001$) in comparison with the situation when the rapist is a stranger and the assault is defined as “a rape”. However, the fact that the victim has consumed / not consumed alcohol does not have a significant effect on her blame ($p > 0.05$). Also, it has been found that the rapist is more responsible and deserving a stricter punishment, when the term “rape” is used, in comparison with the term “unwanted sex” ($\beta = -0.363$; $p < 0.0001$), and this issue has a more significant effect than the victim's relation with the rapist ($\beta = 0.285$; $p < 0.0001$) or the victim's condition (consumed / not consumed alcohol) ($p < 0.05$). Lastly, respondents think that the victim tends to report about sexual assault more often when the term “rape” is used ($\beta = -0.330$; $p < 0.0001$) and the rapist is unacquainted with the victim ($\beta = 0.203$; $p = 0.002$). Also respondents hypothetically think that they personally would report about a sexual assault more often when they would be sober ($\beta = 0.150$; $p = 0.033$), they would not know the rapist ($\beta = 0.157$; $p = 0.023$), and the term “rape” would be used ($\beta = -0.232$; $p = 0.001$). Additionally respondents demographic characteristics (the year of study and the study field) were not significant predictors of their attitudes towards sexual assault ($p < 0.05$).

Key words: sexual assault, sexual assault assessment.

Įteikta 2013 04 26